

Stefanie Dach

The Pittsburgh School of Philosophy – Sellars, McDowell, Brandom

MAHER, Chauncey (2012): New York: Routledge.

Náhoda občas může věcmi pohnout. V případě knihy *The Pittsburgh School of Philosophy* Chaunceyho Mahera jde o náhodu geografického rázu. Je to štěstí, že jeden z nejvlivnějších amerických filosofů 20. století, Wilfrid Sellars, a dva z jeho úspěšných následovníků, Robert Brandom a John McDowell, dlouho učili nebo pořád ještě učí na Univerzitě v Pittsburghu. Štěstí je to proto, že v jiném případě by nám chyběl atraktivní a pregnantní název pro skupinu lidí, kteří se nechali inspirovat filosofií Wilfrida Sellarsa, a tak by Maherova kniha možná nikdy nevznikla.

Ať je nazýváme jakkoliv, nikdo nepochybuje, že Sellars, Brandom a McDowell jsou tři z největších amerických filosofů nedávné a současné doby a že je mnoho spojuje, co se týče obsahu. Bylo jenom otázkou času, kdy se někdo chopí těchto tří jmen a motivu Pittsburghu a napíše knihu o „pittsburské škole“. Skutečnost, že tato kniha takříkajíc visela ve vzduchu, ale ještě neznamená, že muselo být jednoduché ji napsat. Texty Sellarsa, Brandoma a McDowella patří totiž k nejnáročnější četbě v současné americké filosofii. Je těžké vytvořit přístupný a srozumitelný úvodní výklad jen o jediném z těchto tří autorů. Tím více jsme mohli být zvědaví na Maherovu knihu, která chce čtenáře na pouhých sto čtyřiceti stranách uvést do filosofie všech tří, vypracovat mezi nimi podobnosti a rozdíly a ještě k tomu jejich úvahy zasadit do rozsáhlejšího rámce analytické filosofie. Aby toho nebylo málo, Maher míří svou knihou především na studenty, kteří dosud absolvovali pouze několik přednášek filosofie

a kteří si chtějí získat první přístup k autorům pittsburské školy (s. 2). Celkem vzato jde o téměř nesplnitelný úkol.

Ale Maher si s ním výborně poradí. Samozřejmě nemůže v rámci tak omezeného prostoru pokrýt veškeré aspekty filosofie všech tří autorů, a proto se musí omezovat na některé otázky. Vzhledem k záměru knihy je přirozené, že si vybírá ta témata, v nichž je shoda mezi autory „pittsburské školy“ největší. Předměty se soustřeďují okolo toho, čemu se nedávno začalo říkat „normativní funkcionalismus“. Podle tohoto názoru uchopíme filosoficky problematické kategorie jako význam, přesvědčení, intencionalitu nebo poznání nejlépe z hlediska funkce, kterou má jednotlivá entita (např. jazykový výraz nebo přesvědčení) v rámci většího celku. Daný systém a funkce máme chápat jako něco, co podléhá normám a pravidlům. Zmíněné problematické kategorie tvoří hlavní osnovu Maherova textu.

Knihy se skládá z úvodu, šesti kapitol a závěrečné reflexe včetně podnětů pro další studium. Autor projevuje velkou snahu postavit svůj výklad konstruktivně, tak aby čtenář získal v prvních kapitolách klíčové informace k porozumění následujícím kapitolám. Na počátku každé kapitoly Maher identifikuje názory, které podle něj sdílí všichni členové pittsburské školy, a zasazuje je do širšího kontextu. Tím vychází jasně najevo, kde Sellars, Brandom a McDowell navazují na předchozí myšlenky, a v čem jsou jejich názory nové a kontroverzní. V úvodu kapitol často nacházíme ilustrující příklady, které napomáhají porozumění. Po expozici pozic sdílených všemi členy pittsburské školy se Maher věnuje koncepci každého autora zvlášť do větších podrobností a poukazuje na body, kde se jejich názory rozcházejí.

Základ celého výkladu podává první kapitola. Autor se zde zabývá především Sellarsovou kritikou mýtu daného a epistemologického fundacionalismu a rekonstruuje důvody, proč odmítnout epistemickou danost. Odmítnutím daností vzniká pro autory pittsburské školy úkol podat alternativní výklad poznání, jež je jedním z konců, ke kterým směřuje i Maherova kniha. Druhá kapitola se zabývá přesvědčeními a původem pojmů. Tvůrce zde staví výklad pittsburské školy proti empiricistickému pojetí učení se pojmů, zastoupenému J. Lockem, a ukazuje výhody pittsburského přístupu. Zdůrazňuje klíčovou roli norem v procesu nabývání a aplikace pojmů. Vzhledem k tomu, že Sellars, Brandom a McDowell chápou pojmy, které používáme k zachycení mentálních procesů a entit (jako například přesvědčení) jako odvozené z pojmů aplikovaných na jazyk, možná by bylo vhodnější věnovat se tématu přesvědčení až po diskusi jazyka, významu a pravidel. Ta následuje ve třetí a čtvrté kapitole. Maher se ve třetí části věnuje pravidlům, především známým „paradoxům“ založeným na představě „řízení se pravidly“ a jejich různým řešením u Sellarse, McDowella a Brandoma. Čtvrtá kapitola se zabývá významem a především inferencialismem Sellarse a Brandoma. Autorovi se daří podat klíčové aspekty této teorie velmi srozumitelně a obrazně.

Základ, jenž autor položil v prvních čtyřech kapitolách, mu dovoluje vrátit se v pátém oddíle otázce poznání a vysvětlit, jak je možné „poznání bez fundamentu“.

Přitom vychází jasně najevo, že ačkoliv se autoři pittsburské školy jednomyslně shodli na odmítnutí jistého druhu epistemického fundamentu, jejich pozitivní výklady poznání se od sebe silně liší. Mohli by se dokonce vzájemně podezírat z toho, že nějaké pojetí danosti do svých koncepcí opět zavádí. Šestá kapitola se věnuje tématu, které bývá v analytické filozofii často podceňováno, ale hraje v celistvých koncepcích Sellarse, Brandoma a McDowella velkou roli – záměrnému jednání. Maher zde staví do kontrastu hobbesovské pojetí jednání a jeho potíže, s pojetím pittsburských autorů, již se snaží každý svým způsobem zachránit představu záměrného jednání v kauzálně determinovaném světě.

Několik slov ke kladům a nebezpečím Maherovy knihy: text je velmi přístupný a koncipovaný dobrým instinktem pro rozlišení klíčových myšlenek od méně důležitých. Autor samozřejmě musí zjednodušovat a vyjednávat mezi precizností výkladu a jeho srozumitelností. Nikde se ale nedopouští zásadních nepřesností, a tam, kde na tom doopravdy záleží, zcela důsledně upozorňuje na klíčové body. Vzniká tím užitečný nárys nejpodstatnějších částí pittsburských myšlenek. Navzdory omezenému rozsahu knihy se autor nebojí dát prostor nejen pittsburským názorům, ale i výkladu konkurenčních pojetí, což napomáhá snadnějšímu a komplexnějšímu pochopení daných myšlenek. Naprosto přesvědčivý je i široký záběr knihy, co se týče probraných autorů. Svým způsobem totiž nepojednává jen o pittsburské škole v úzkém smyslu, ale všímá si i jiných, volněji přidružených „sellarsianů“, na které také hojně odkazuje. Čtenář tím získá nejen dobrý úvod do myšlení Sellarse, McDowella a Brandoma, nýbrž také působivý přehled autorů a literatury pittsburské školy v širším smyslu. Každý, pro koho tato kniha má být začátkem intenzivního studia pittsburské filosofie, bude velmi potěšený.

Knize samotné lze vytýkat jen málo. Maher by mohl na některých místech být citlivější pro rozdíly mezi autory pittsburské školy, které jsou spíše zdánlivé nebo rétorické než podstatné (týká se to například „různých“ pojetí pravidel). Dalo by se také pochybovat, zda je výklad na všech místech opravdu srozumitelný začátečníkovi ve filosofii, zejména tam, kde autor musí komprimovat mnohvrstevná témata do mála odstavců. Rozhodně vhodná je kniha pro každého, kdo již dobře zná jednoho z probraných autorů a chce si získat přehled o souvislostech jeho myšlení se zbylými dvěma.

Na některých místech může čtenář však získat dojem, že označení „pittsburská škola“ by se mohlo z praktického a výstižného názvu proměnit v křeč. Tak vychází v průběhu knihy najevo, že se McDowell v podstatných otázkách, například po úloze filosofie jako takové, liší velmi zásadně od ostatních dvou autorů (s. 75–79). Jak blízké si pozice různých autorů musí být, abychom mohli vyhlásit existenci určité myšlenkové školy? A stačí pak pro příslušnost k této škole jen to, že člověk s jejími členy sdílí názory v některých vybraných tematických oblastech a že učí na stejné univerzitě?

Existují ale i nebezpečí, na kterých kniha nenese vinu, ale spíše její čtenář. Nesmíme zapomenout, že jde o úvodní a přehledovou knihu, jež nechce a nemůže podat ucelenou analýzu všech myšlenek autorů pittsburské školy. Tak v knize samozřejmě chybí témata, která autory pittsburské školy nejvíce rozdělují, zejména témata metafyzické

povahy. Čtenář tak může získat dojem, že mezi autory panuje větší jednodlost, než tomu ve skutečnosti je. Především Sellarse vnímáme v Maherově textu očima Brandoma. To je vzhledem k povaze knihy zcela pochopitelné, Brandomův výklad však představuje jen jednoho z interpretačních pólů Sellarsova díla. Pokud se opravdu chceme upřímně zabývat myšlením autorů pittsburské školy, musíme po přečtení Maherovy knihy sáhnout po specializovanějších úvodech nebo primární literatuře. Tak je sice pěkné, že se název „pittsburská škola“ ujal a je nyní i jako důsledek této publikace používán v diskusích o Sellarsovi, Brandomovi a McDowellovi, je ale škoda, že i profesionální autoři patrně začali chápat „pittsburskou školu“ jako jednotnou skupinu filosofů, jejichž názory lze diskutovat, podpořit nebo vyvrátit *en bloc*.¹

Můžeme být tedy rádi za Pittsburskou univerzitu, kde se sdružují tak výteční filosofové, že se o nich píše monografie s názvem *The Pittsburgh School*, můžeme být rádi za Maherovu velmi povedenou úvodní knihu, ale nesmíme zapomínat, že myšlenková škola je vždy jen abstrakcí jednotlivých názorů konkrétních autorů.

1) K oběma aspektům viz internetové stránky diskusního odnože odborného časopisu *Social Epistemology* <http://www.social-epistemology.com>, a především zvláštní vydání editované P. J. Reiderem *Normative Functionalism and the Pittsburgh School* (<http://social-epistemology.com/tag/the-pittsburgh-school-of-philosophy>, 20.06.2013).

Daniel Hanšpach

Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků

LOJOVÁ, Gabriela a VLČKOVÁ, Kateřina (2011): Praha: Portál.

Publikace úspěšně reflektuje současné potřeby dnešní společnostina zvyšování efektivnosti výuky a učení se cizím jazykům. Zdůrazněna je individuálnost studenta a jeho specifické potřeby, neboť každý člověk se učí jinak. Někdo upřednostňuje mluvený projev, někdo psaný atd.

Můžeme se ztotožnit s tvrzením, že důležité je vysledovat, co mají lidé společné, a v čem se liší, a to pro potřeby vzdělávání. Východiskem by v tomto případě měly být všeobecné empirické poznatky, a přestože toho mají všichni lidé hodně společného, každý člověk se učí jinak.

Domácí i zahraniční moderní poznatky z této disciplíny, mají teoretická východiska podle autorek publikace obohacovat výuku samotnou v rámci našich podmínek, např. v rámci didaktických materiálů. Taková obohacení výuky jsou vítána především vyučujícími cizích jazyků, kteří by měli být schopni reagovat na požadavky dnešní doby. Vědecko-teoretické poznatky jsou poměrně stručné, nejdůležitější je tedy jejich samotná aplikace do reálného prostředí výuky (objevují se zde i doporučení z praxe).

Autorky publikace vycházejí ze soudobých poznatků psychologie (z kognitivní psychologie, ale i jiných oblastí – pedagogické psychologie a pedagogiky), zároveň se jim daří výsledky výzkumů transformovat do pedagogické podoby tak, aby byly přístupné co nejširšímu čtenářskému okruhu. Monografie je tedy vhodná a užitečná pro lingvodidaktiky, učitele či studenty pedagogiky a didaktiky.